

Custodia fluvial en Catalunya

***IV SEMINARIO PERMANENTE: “VOLUNTARIADO PARA LA
CONSERVACIÓN DE LA BIODIVERSIDAD”***

Valsaín, 20, 21 y 22 de octubre de 2010

La custodia fluvial

La custodia fluvial tiene lugar a todos los sistemas de aguas superficiales que se encuentran en tierra firme, ya sean de origen natural o artificial, de aguas dulces, salobres o saladas:

Ecosistemas fluviales: ríos, rieras, riachuelos, torrentes, ramblas, barrancos, islas, riberas.

Lagos o estanques, balsas, charcos, humedales, estuarios, canales y otras aguas.

Quién puede hacer custodia fluvial?

Entidades, propietarios, ayuntamientos... Un espacio en custodia fluvial, público o privado, puede ser gestionado directamente (de forma total o compartida) por una sola entidad de custodia, por más de una entidad, por un o más órganos de la administración pública competente y, en ocasiones, también por personas a título individual.

Como se puede hacer custodia fluvial?

Mediante acuerdos o convenios de gestión, concesiones y autorizaciones para la conservación o por contratos de servicios, entre otras. Algunos ejemplos de acciones y estrategias de custodia fluvial son la gestión de espacios, las adopciones de río, la promoción de áreas protegidas y la promoción de técnicas de pesca sostenible.

Los agentes implicados en la custodia

Un espacio en custodia fluvial, público o privado, puede ser gestionado directamente (de forma total o compartida) por una sola entidad de custodia, por más de una entidad, por un o más órganos de la administración pública y, en ocasiones, también por personas a título voluntario.

Las entidades de custodia fluvial son entidades miembros de la Red de Custodia del Territorio que dedican parte o toda su actividad a desarrollar acuerdos de custodia fluvial para realizar actuaciones de rehabilitación, restauración y mejora de los ríos y las zonas húmedas de Catalunya.

Los propietarios llegan a acuerdos de custodia con las entidades para cuidar los espacios fluviales que transcurren por sus fincas compaginando las actividades (agrícolas, forestales, ganaderas, etc.) de la finca.

Las administraciones competentes pueden apoyar y colaborar en el desarrollo d'acuerdos de custodia fluvial en los espacios de ribera. Las administraciones competentes en los ámbitos de la custodia fluvial en Catalunya son: Agencia Catalana del Agua, Departamento de Medio Ambiente y Vivienda, Departamento de Agricultura, Alimentación y Acción Rural, Consejos Comarcales, Consorcios Municipales y Ayuntamientos

- Las **entidades de custodia fluvial**, a través del voluntariado, acercan la ciudadanía a los ríos y las zonas húmedas.
- Las **entidades y administraciones** pueden hacer custodia fluvial colaborando en la gestión de los espacios de ribera y acuáticos de su municipio.
- Las **entidades y propietarios tienen acuerdos de custodia fluvial** para conservar y restaurar los valores naturales de fincas privadas.

El Grup de Treball de Custòdia Fluvial (GTCF)

El grupo de trabajo de custodia fluvial de la xct (Xarxa de Custòdia del Territori) es un grupo de entidades que trabajan para a impulsar la custodia fluvial en Catalunya.

Para más información:

<http://www.custodiafluvialxct.org/>

La custòdia fluvial	+
El grup de treball	+
Casos d'estudi	
Notícies	
Galeria d'imatges	
Eines / Recursos	
Esdeveniments	

El Grup de Treball de Custòdia Fluvial (GTCF)

Núcleo activo

Associació Hàbitats – Projecte Rius

Centre d'Estudis dels Rius Mediterranis – Museu Industrial del Ter

Acció Natura

Grup de Natura Freixe

GEPEC – Grup d'Estudi i Protecció dels Ecosistemes Catalans

Grupos observadores

- Associació Medi Ambiental La Sínia del Gaià - Consorci del Lluçanès - Estació Biològica del Pallars - Fundació Emys - Associació Turó Solidari Cerdanyola - Associació Aurora - Càtedra de geografia i pensament territorial - Universitat de Girona - Ajuntament de Sant Celoni - Observatori de la Tordera - AEMS - Rius amb vida - Càtedra d'ecosistemes aquàtics - Universitat de Girona - LIMNOS - Aprèn - Serveis Ambientals, S.L. - Centre d'informació de l'estany de Sils - Consorci de l'estany d'Ivars - Xarxa de Custòdia del Territori - Associació de veïns de Vilert i Centenys - Consorci de l'estany de Banyoles - X3 Estudis Ambientals - ECOTONS - Ajuntament de Palau Solità i Plegamans

Confluyendo en la cura del agua

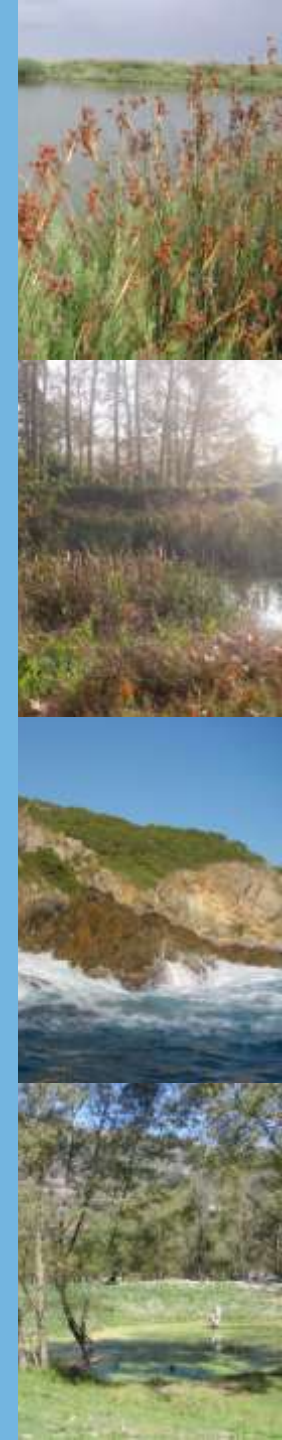
Reflexiones sobre el encaje entre la custodia del territorio y la Directiva Marco del agua en Catalunya.

http://www.xct.cat/mm/file/iniciatives/confluint_cura_aigua_2008.pdf

Concretamente, los objetivos de este documento son:

- Estudiar los puntos en común existentes y potenciales entre la DMA y la custodia.
- Identificar las oportunidades que esta ensambladura significa en relación con el desarrollo de la custodia y la implementación de la DMA en Catalunya.
- Ofrecer orientaciones prácticas para las entidades de custodia que actúan en el ámbito del agua.

Ejemplos de custodia fluvial en Catalunya

Nom de la finca o espai natural

Riu Llobregat (TM Papiol i Pallejà)

<http://restauraciolllobregat.wordpress.com/>

Curs fluvial o zona humida (Conca)

Conca del riu Llobregat

Municipi (Comarca)

Pallejà i Papiol

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)

Sup: 58 ha

Metres lineals: 1.500 m

Inici: 416004, 4587678

Final: 416641, 4586550

Valors naturals i/o de conservació

Sistemes fluvials

Tipus de propietat

Pública

Tipus d'acord i durada

Projecte de recuperació mitjançant subvenció pública.

Durada del projecte: 2009 – 2010.

Objectius

- Millora de la vegetació de ribera:
- Millora de l'hàbitat per fauna:
- Millora de la morfologia natural del riu:
- Recuperació de les funcions del riu
- Promoure la sensibilització i la implicació ciutadana envers el riu
- Millora del paisatge

Resum de les actuacions realitzades

- Protecció de platges de còdols
- Naturalització dels talussos i el seu pendent
- Recuperació del braç secundari
- Creació d'una illa fluvial
- Recuperació de la morfologia trenada i d'un braç lateral
- Creació de deflectors laterals
- Descompactació del sòl
- Neteja de residus
- Eliminació d'espècies invasores
- Disminuir la pressió ramadera
- Protecció de les restes de bosc de ribera
- Recuperació del bosc de ribera
- Creació de nuclis de dispersió arbustius
- Afavorir la vegetació herbàcia i la formació de sòl
- Creació de platges fluvials amb d'helòfits
- Creació d'una llacuna
- Protecció de punts de nidificació i descans de fauna
- Caixes nius
- Creació de nius per abellerols i blauets

Entitat de custòdia

Col·laboracions

Agència Catalana de l'Aigua
AGBAR

Nom de la finca o espai natural

Adopció del riu Tenes (passeig del Tenes)

Curs fluvial o zona humida (Conca)

Riu Tenes

Municipi (Comarca)

Bigues i Riells (Vallès Oriental)

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)

tram fluvial de 2100m

Valors naturals i/o de conservació

Sistemes fluvials

Espècies protegides

Patrimoni cultural

Tipus de propietat

Privada i pública

Tipus d'acord i durada

Acord d'adopció (4 anys) amb l'Ajuntament

Acord de custòdia amb una propietat (5 anys)

Objectius

millora d'un espai fluvial de gran interès, comptant i impulsant la participació ciutadana

Resum de les actuacions realitzades

- Seguiment de l'estat ecològic de la riera (dues campanyes de camp anuals)
- Activitats participatives: Ex. Jornada de neteja: fem dissabte!, sortides naturalistes i formatives
- Disseny d'una ruta-sender fluvial circular i d'un triptic
- Actuacions de millora de les riberes i de recuperació d'elements patrimonials
- Propostes de mesures de millora de la gestió del sector de la finca en custòdia

Entitat de custòdia

grup
BIR
Tenes

Col·laboracions

Fundación Biodiversidad (2009)

Ajuntament de Bigues i Riells

Altres

Consorci per a la Defensa de la Conca del Besòs

Nom de la finca o espai natural

Finca "Vilar del riu de baix"

Curs fluvial o zona humida (Conca)

Meandre del riu Ebre al pas per Flix

Municipi (Comarca)

Flix (Ribera d'Ebre)

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)

La finca son unes 5 ha però la zona de cessió aproximadament té 1,6 ha. Són uns 350 metres lineals de riu.

Valors naturals i/o de conservació

Hàbitat de bosc de ribera format principalment per àlbers (*Populus alba*), tamarius (*Tamarix sp.*), salzes (*Salix alba*), xops (*Populus nigra*) i, més escassament, verns (*Agnus glutinosa*) i oms (*Ulmus minor*). Pel que fa a fauna a destacar la presència de llúdriga (*Lutra lutra*) (no es pot afirmar que hi hagi una població estable, però si se n'ha detectat la seva presència), milà negre (*Milvus migrans*), oriol (*Oriolus oriolus*), picot garser gros (*Dendrocopos major*), el picot verd (*Picus viridis*), tortuga de rierol (*Mauremys leprosa*)...

Tipus de propietat

Privada

Tipus d'acord i durada

Acord de cessió gratuïta de la zona riberenca per un període de 40 anys.

Objectius

Gestió, conservació i restauració de l'hàbitat de ribera.

Resum de les actuacions realitzades

Està previst començar a finals de febrer les actuacions d'eliminació de vegetació al·loctona, principalment canya (*Arundo donax*) i posterior reforestació (a principis de la primavera) de la zona netejada. La reforestació es farà amb espècies arbrades autòctones en unes jornades on esperem contar amb l'inestimable col·laboració de voluntaris de la Reserva natural.

Entitat de custòdia

Col·laboracions

Aquestes actuacions estan emmarcades dintre del "Programa Triennal de custòdia a la Reserva Natural de Sebes i meandre de Flix", com a beneficiaris de l'ordre d'ajuts per a la promoció i consolidació de la custòdia del territori als espais naturals de Catalunya (resolució MAH/1450/2009) que atorga la Direcció General del Medi Natural del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya. Aquesta subvenció consisteix en ajudes per a la contractació d'un tècnic de custòdia i per a la difusió del projecte.

Nom de la finca o espai natural

Adopció de la riera de Martinet - Finca el Saüc

Curs fluvial o zona humida (Conca)

Riera de Martinet

Municipi (Comarca)

Aiguafreda (Vallès Oriental)

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)

tram fluvial de 2900m

Valors naturals i/o de conservació

Hàbitat prioritari (UE-Directiva Hàbitats)

Espècies protegides i rares

(Inventari XCT: 10.Sistemes fluvials; 13.Valor paisatgístic; 5.Forestal)

Tipus de propietat

Privada

Tipus d'acord i durada

Acord d'adopció (4 anys) amb l'Ajuntament

Acord de custòdia amb la propietat (anual)

Objectius

Gestió sostenible i millora d'un espai fluvial d'elevat valor ecològic i de gran interès social local, comptant i impulsant la participació ciutadana

Resum de les actuacions realitzades

Estudi botànic

Seguiment de l'estat ecològic de la riera (dues campanyes de camp anuals)

Estudi de les poblacions de cranc i establiment de mesures en relació a la recuperació del cranc de riu autòcton

Estudi de determinació de problemàtiques ambientals i de mesures correctores

Activitats participatives:Ex. Jornada de neteja: fem dissabte!, sortides naturalistes i formatives

Disseny d'un itinerari naturalista pedagògic i d'un tríptic

Propostes de mesures de millora de la gestió del sector de la finca en custòdia

Entitat de custòdia

Col·laboracions

Fundación Biodiversidad (2009)

Ajuntament d'Aiguafreda

Altres:

Conserç per a la Defensa de la Conca del Besòs, Salgot, Club excursionista d'Aiguafreda i St Martí de Centelles

Nom de la finca o espai natural

Meandres i illes de les Gambires i Gallifa

Curs fluvial o zona humida (Conca)

Riu Ter (Conca del Ter)

Municipi (Comarca)

Les Masies de Voltregà (Osona)

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)

12,5 ha i 1.000 m

Valors naturals i/o de conservació

Sistemes fluvials

Hàbitat d'espècies rares o amenaçades

Tipus de propietat

Propietat privada

Tipus d'acord i durada

Acord verbal indefinit

Objectius

- Conservació d'hàbitats
- Conservació d'espècies
- Promoció de l'aprofitament sostenible dels recursos

Resum de les actuacions realitzades

Hi ha establert un itinerari naturalístic per donar a conèixer la importància de les illes i meandres fluvials característics dels trams mitjans dels rius mediterranis així com la seva formació i la seva funció com a refugi de biodiversitat.

Entitat de custòdia

Col·laboracions

Ajuntament de Les Masies de Voltregà
Xarxa de Custòdia del Territori

Custodia fluvial en la Red Proyecto Ríos

red
proyectorios
las entidades

- ASSOCIACIÓ HÀBITATS - Catalunya www.projecterius.cat
- CIMA - Cantabria www.proyectorioscantabria.com
- ADEGA – Galiza www.proyectorios.org
- FUNDACIÓN LIMNE - Demarcación Hidrográfica del Júcar www.limne.org
- TERRITORIOS VIVOS – Madrid www.territoriosvivos.org/proyectorios
- ASPEA – Portugal www.proyectorios.org
- FUNDACIÓN CIUDAD DE LA ENERGÍA El Bierzo – Laciiana www.proyectorioselbierzo-laciiana.blogspot.com/

Funciones de la Red

- **Vincular** los diferentes Proyectos Ríos de la Península Ibérica
- **Unir esfuerzos** para la consecución de objetivos territoriales
- **Intercambiar experiencias, proyectos, actividades, metodologías...**
- **Coordinar actividades** comunes

Esto hace posible la aplicación de una iniciativa pionera en un amplio ámbito geográfico de actuación, que reconoce en todos los lugares en los cuales opera la capacidad de la sociedad, organizada o no, de edad adulta o escolar, de decidir y actuar en defensa de los ríos desde territorios concretos, pero con consciencia global y con el fin común de mejorar nuestro entorno natural.

Objetivos de la Red

- **Intercambio** de metodologías y conocimientos
- Intercambio de **experiencias y voluntarios**
- **Apoyo técnico** para el desarrollo de nuevas iniciativas
- **Diseño de actividades conjuntas** y/o simultáneas
- **Búsqueda de financiación** para proyectos comunes
- **Coordinación** de las diferentes iniciativas de **adopción de ríos**

En este sentido, una de las **prioridades** de la Red Proyecto Ríos es la **custodia de diferentes espacios fluviales** en los distintos territorios donde actúan las asociaciones.

Custodia de los espacios fluviales

Aquellos grupos de voluntarios que deciden **comprometerse más** activamente con el **tramo de río** donde **realizan inspecciones** de río pueden **Adoptarlo**, e iniciar así un **proyecto de custodia del territorio** para gestionar correctamente el entorno fluvial, **haciendo compatible la actividad humana con la conservación de la biodiversidad**.

Cabe destacar que las **inspecciones** de río constituyen el **punto de partida en los proyectos de Adopción**, ya que permiten **detectar los principales impactos ambientales** y conocer más a fondo las características y estado de salud real del río y de la zona de ribera en los tramos escogidos por los mismos voluntarios.

Algunos ejemplos de custodia

Hasta el momento, **se han desarrollado más de 10 propuestas de adopción** de ríos por parte de diferentes grupos de voluntarios de la Red Proyecto Ríos (**sobretudo en Galicia y Cataluña**), constatando de este manera que **la custodia del territorio en el ámbito fluvial es una buena opción para hacer del voluntariado ambiental una acción cada vez más comprometida con la recuperación los ríos y del entorno natural.**

Unimos ríos y personas

Muchas gracias por
vuestra atención!

www.projecterius.cat

